

Norske Lakseelver
Postboks 9354 Grønland
0135 Oslo

Elvene rundt Trondheimsfjorden
Landbrukssenteret
7336 Meldal

12. desember 2015

Orkdal kommune
Postboks 83
7301 Orkanger

Innspill til "Forslag til planprogram for regionhavn Orkanger"

Forslag til planprogram for regionhavn Orkanger er lagt ut til offentlig ettersyn, og organisasjonene Norske Lakseelver (NL) og Elvene rundt Trondheimsfjorden (ErT) vil med dette spille inn en del momenter til det videre reguleringsarbeidet.

Ny regionhavn i munningen av Orkla

Trondheim Havn ønsker å bygge ut ny regionhavn på Orkanger. Dette foreslåtte tiltaket vil representere et betydelig inngrep i munningsområdet til lakseelva Orkla. Villaksinteressene lokalt og nasjonalt har gjennom uttalelser, brev og debattinnlegg gitt klart uttrykk for motstand mot den foreslåtte lokaliseringen av havna i elvemunningen. Mudring og utfylling vil medføre irreversible konsekvenser for økosystemet, og mobile og konstante støykilder fra havneaktiviteten vil være en betydelig forurensingskilde. NL og ErT er svært bekymret for skadevirkningene dette kan ha på villaksen.

Beskyttelsesregimet for nasjonale laksevasdrag og laksefjorder

I Norge har vi 52 nasjonale laksevasdrag og 29 nasjonale laksefjorder. Stortinget har opprettet nasjonale laksevasdrag og laksefjorder for å gi et utvalg av de viktigste

laksebestandene særlig beskyttelse. Verneordningen ble ferdigstilt i 2007 gjennom St.prp. nr. 32 (2006-2007). Orkla er vedtatt som nasjonalt laksevassdrag, og elva munner ut i Trondheimsfjorden som har fått status som nasjonal laksefjord.

Beskyttelsesregimet bygger på den grunnleggende forutsetningen at summen av endringer i aktivitetene i vassdragene og fjordområdene over tid ikke skal medføre økt, men snarere redusert risiko for villaksen. I 2012 ble verneregimet forankret i Lov om laksefisk og innlandsfisk mv. I lovens §7 a står det følgende: *“Når det treffes vedtak eller gjennomføres tiltak som kan påvirke laksens levevilkår, skal de særskilte hensyn som følger av Stortingets vedtak om nasjonale laksevassdrag og nasjonale laksefjorder legges til grunn. I disse områdene skal laksen sikres en særlig beskyttelse mot skadelige inngrep.”*

Miljødirektoratet opplyser på miljostatus.no at laksen i disse elvene og fjordene skal forvaltes slik at naturens mangfold og produktivitet bevares, og faktorer som truer laksen skal identifiseres og fjernes. Videre sier direktoratet at det i de nasjonale laksevassdragene ikke vil være tillatt med nye tiltak og aktiviteter som kan skade villaksen. Den internasjonalt anerkjente føre-var-tilnærmingen i lakseforvaltningen skal legges til grunn av alle involverte sektorer. Ved inngrep og andre påvirkninger er utgangspunktet at den som forvolder skade på ressursen skal gjenopprette eller kompensere for skaden.

I det beskrevne beskyttelsesregimet for nasjonale laksefjorder i St.prp. nr. 32 (2006-2007) står det bl.a. følgende:

“Større inngrep i munningsområdet til nasjonale laksevassdrag tillates ikke.”

Trondheim Havn sin tilnærming til beskyttelsesregimet

I Trondheim Havn sitt forslag til planprogram blir riktignok Orkla og laksen nevnt blant naturmangfoldet som vil bli berørt av tiltaket, og listes opp sammen med andre tema som må utredes. Men det er for oss påfallende at Trondheim Havn i planprogrammet konsekvent unngår å nevne beskyttelsesregimet nasjonale laksevassdrag og laksefjorder, selv om både Orkla og Trondheimsfjorden er omfattet av dette. Dette står i kontrast til planarbeid rundt andre dagsaktuelle og omfattende tiltak som er tiltenkt i

nasjonale laksefjorder andre steder i landet, som bl.a. de omsøkte gruveprosjektene ved Repparfjorden i Finnmark og Førdefjorden i Sogn og Fjordane. Vi skal ikke mene noe om dette er en bevisst eller ubevisst utelatelse fra Trondheim Havn sin side, men begge årsaker er kritikkverdige og vitner for oss om en bekymringsfull holdning til ivaretagelse av villaksen. Det er også i strid med lovteksten som ble sitert ovenfor, der det framgår at når det gjennomføres tiltak som kan påvirke laksens levevilkår, skal de særskilte hensyn som følger av Stortingets vedtak om nasjonale laksevasdrag og nasjonale laksefjorder legges til grunn.

NL og ErT krever at Orkdal kommune og Trondheim Havn i det videre planarbeidet tydelig tilkjenner at tiltaket berører villaksen i et nasjonalt laksevasdrag og en nasjonal laksefjord.

Sjørret

Sjørreten er ikke nevnt i forslaget til planprogram. Dette er en art som i en årrekke har blitt sterkt påvirket av og stemoderlig behandlet i møte med andre samfunnsinteresser. Sjørreten tilbringer størsteparten av sitt liv i nære fjord- og kystområder, og vil derfor bli vel så påvirket som villaksen av potensielt skadelige tiltak i disse områdene. Nedgangen i sjørretbestanden i Orkla har vært omfattende, og det har vært totalforbud mot fiske på denne arten i Orkla i flere år. Planprogrammet med konsekvensutredninger må reflektere dette.

Utredning av konsekvenser for villaks og sjørret

I Naturmangfoldlovens §8 står det at «Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet». Vi mener at saker som vedgår nasjonale laksefjorder og laksevasdrag er av en slik karakter at det må settes strenge krav til kunnskapsgrunnlaget.

Vi vil understreke viktigheten av at det blir satt av tilstrekkelige økonomiske midler til å kartlegge mulige konsekvenser for villaks og sjørret, med forslag til aktuelle avbøtende tiltak. Her må man ikke begå den samme feilen som ble gjort ved konsekvensutredningen av Nordic Minig ASA sin omsøkte gruve drift med sjødeponi i Førdefjorden. I samband med denne konsekvensutredningen uttalte Norsk Institutt for

Naturforskning, som hadde ansvaret for å utrede konsekvenser for villaks, at de avtalte budsjetttrammene ikke var tilstrekkelige for å sikre et stort nok datagrunnlag i samsvar med målene som ble satt for undersøkelsene.

Det er svært viktig for villaksen og sjørreten, og det framtidige samarbeidet og tillitsforholdet mellom Trondheim Havn og NL/ErT, at utredningen av konsekvenser for villaks og sjørret utføres av ledende og anerkjente forskningsmiljø på anadrom laksefisk, og at deres foreslåtte økonomiske rammer for fyldestgjørende undersøkelser med forslag til avbøtende tiltak blir hensyntatt.

NL/ErT mener at en utredning av konsekvenser for villaks og sjørret må omfatte følgende tema:

•Kartlegging av hvordan laks og sjørret i dag bruker området som vil bli påvirket av tiltaket

Merkeforsøk, videoundersøkelser e.l. av laks og sjørret må utføres for å få en grundig kartlegging av hvordan disse artene i dag bruker munningsområdet, estuariet og det nære fjordområdet, og hvordan enkelte perioder gjennom året kan være spesielt sårbare.

•Næringstilgang for laks og sjørret

Det er dokumentert gjennom internasjonalt publisert forskning at næringstilgang i munningsområde, estuarie og nære fjordområder har en direkte sammenheng med overlevelsesgraden i villaksens sjøfase¹. Utredningen må omfatte en kartlegging av næringstilgang i munningsområdet og i den nedre elvekanalen, i hvilken grad tiltaket vil påvirke dette, og hvordan avbøtende tiltak kan kompensere for skadelige effekter. Det bør benyttes en økosystemtilnærming hvor man ser på energistrømmen mellom de ulike nivåene i næringskjeden; planter, virvelløse dyr og fisk. Vi frykter bl.a. for leveforholdene for sil (*Ammodytes*) og marflo, som begge er svært viktige næringsemner for laks og sjørret.

•Levevilkår for predatorer på laks

Mudring som medfører større dyp i munningsområdet kan tiltrekke seg predatorer på laks, som f.eks. torsk. Dette er forhold som må belyses i utredningen.

•Fare for akutt forurensning

Vi vet at laksen i smoltstadiet er svært ømfintlig for osmoregulatoriske forstyrrelser. Eksponering til f.eks. surt vann, aluminium, kopper, sink, kadmium og kvikksølv kan føre til nedsatt gjellefunksjon og tap av sjøvannstoleranse.² Økt aktivitet på den planlagte havna medfører større risiko for uhell som kan gi akutt forurensning, herunder utlekking av tungmetaller og kjemikalier.

I beskyttelsesregimet for nasjonale laksefjorder og laksevasdrag står det at det *"antas at alminnelig skipstrafikk ikke medfører en uakseptabel risiko for alvorlig forurensning i laksefjorder."* I denne formuleringen ligger det underforstått en usikkerhet om hvordan en større enn alminnelig skipstrafikk vil kunne medføre en uakseptabel risiko for alvorlig forurensning. Utredningen må ta for seg denne usikkerheten.

•Støypåvirkning fra lyd og lys

Generelt er lyd og hørsel viktig for fisk både i forbindelse med navigering og orientering, kommunikasjon, predasjonsunntakelse og matsøk³. Økt båttrafikk representerer en mobil støykilde som vil påvirke hele det indre fjordområdet og elvemunningen. I tillegg vil selve havna være en statisk støykilde, hvor lastekraner, truckkjøring m.m. produserer støy og vibrasjoner som vil forplante seg og raskt transporteres i vann.

Påvirkning fra kunstig lys kan være skadelig for villaks. Rapporter har pekt på at kunstig lys kan medføre økt predasjonsfare for småfisk som villakssmolt³. Videre kan lyspåvirkning utløse en unntakelsesrespons hos villakssmolt, som igjen vil ha konsekvenser for vandringsmønsteret. Dette vil da kunne ha spesielt store konsekvenser i den sårbare smolutvandringsperioden.

I sum frykter vi at påvirkning fra lyd og lys på havna kan utgjøre en støysperre, særlig for utvandrende laksesmolt. Dette må bli gjenstand for grundig behandling i konsekvensutredningen, og avbøtende tiltak må foreslås.

Vi vil avslutningsvis gjenta at NL og ErT sitter igjen med skuffelse og avmektighet over at Trondheim Havn sine ønsker og den politiske saksbehandlingen har medført at lokalisering av ny regionhavn blir i munningen av det nasjonale laksevasdraget Orkla.

Vi registrerer Trondheim Havn sitt uttalte mål om at negative effekter på naturmiljø og artsmangfold som følge av tiltaket skal minimeres, at biologisk mangfold ved havna og havnas influensområde skal bevares, og at kompensasjon og restaurering av naturtyper og viltområder skal utføres der dette er mest hensiktsmessig ut fra en total vurdering.

Den videre prosessen vil vise om Trondheim Havn virkelig vil vektlegge disse miljøhensynene, og vise en oppriktig vilje til å ivare unike naturressurser, og respektere de lokale rekreasjons- og næringsmessige interessene som er avhengige av disse, eller om hensynet til best mulig driftsøkonomi for havna blir rådende.

Med hilsen

Vegard Heggem

(sign.)

prosjektleder, Norske Lakseelver

vegard@auan.no

Jon Kjelden

(sign.)

leder, Elvene rundt Trondheimsfjorden

jon.kjelden@gmail.com

Referanser:

1) Hvidsten, Nils Arne, A. J. Jensen, A. H. Rikardsen, B. Finstad, J. Aure, S. Stefansson, P. Fiske og B. O. Johnsen. 2009. "Influence of sea temperature and initial marine feeding on survival of Atlantic salmon *Salmo salar* post-smolts from the Rivers Orkla and Hals, Norway". *Journal of Fish Biology*, 74, 1532 – 1548

2) NINA forskningsrapport 031: *Smoltifisering hos laksefisk*:
<http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/forskningsrapport/031.pdf>

3) NINA rapport 416: *Konsekvenser av gruvevirksomhet i Engebøfjellet for laksefisk i Nausta, Grytelva og Stølselva*: <http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/rapport%5C2009%5C416.pdf>